

Tulkun, en politiskt korrekt tibetan?

Ulla Thoresen, doktorand i religionshistoria

- ”Tibetaner är i grunden ett fredligt och ickevålds folk, som aldrig utvecklade en egen armé”
- ”I Tibet, hade var och en av de fem religiösa traditionerna olika lärosäten”
- ”Kvinnor i traditionella Tibet hade en högre grad av jämställdhet än vad kvinnor i övriga asiatiska samhällen hade”

I många publikationer och uttalanden från CTA, (*the Central Tibetan Administration*, den exiltibetanska regeringen) under det senaste decenniet, finner man uttalanden som beskriver vad det innebär att vara tibetan och vad som karaktäriserar deras traditionella kultur och religion. Dessa uttalande är till synes ganska oskyldiga och harmlösa, men sådana uttalanden kan också vara vilseledande. Vid en noggrannare undersökning inser man att uttalanden av denna art har mycket lite eller egentligen ingenting att göra med vad vi brukar kalla tradition och kontinuitet. Frågan är om de ens är sanna?

Exilen inleds

I oktober 1949 kunde lyssnare på Radio Peking höra att Tibet var en del av Kina. Folkets befrielsearmé skulle befria landet från utländska imperialister. Den tibetanska regeringen hävdade att Tibet och Kinas relationer under århundraden hade grundat sig på ”Patron and Priest-” överenskommelser, vilket är en typ av relationer som innebär att den ena parten står för den religiösa makten och den andra för den världsliga makten, och de legitimerar och sanktionerar varandra ömsesidigt. Den ena parten är således inte herre över den andre. Vidare påpekade man att Tibet aldrig hade varit en del av Kina, och då inte heller någon främmande makt kontrollerade tibetanskt territorium, fanns det ingen anledning att befria landet. En tibetansk delegation begav sig till Beijing, där man signerade den så kallade *the Seventeen-Point-Agreement*, som bland annat tillkännagav tibetanerna rätt till nationell autonomi, och till religionsfrihet.

De kommande åren innebar svåra tider för Tibet. Den tibetanska regeringen tvingades in i en position mellan den kinesiska regimen och det tibetanska folkets vilja till självständighet och friheten att fritt utöva sin religion. Framförallt i de östra delarna av Tibet, i provinsen Kham, fanns ett flertal motståndsrörelser som under

nästan tjugo år gjorde ett våldsamt motstånd mot kineserna. Oroligheterna och motståndet mot den kinesiska regimen kulminerade i mars 1959 och ledde till Dalai Lamas flykt. Efter honom följde ungefär 80 000 tibetaner till Indien. Majoriteten av flyktingarna kom under samma år. Den första flyktinggruppen bestod till övervägande del av personer från Dalai Lamas hushåll och familjemedlemmar, medlemmar från *Kashag*, ministerrådet, övriga högre ämbetsmän, en mängd lamor och munkar samt ett antal krigare från Kham. Den utlovade religionsfriheten inföll aldrig och anges ofta som skäl till varför man lämnade Tibet. Kirti Tsenshab Rinpoche berättar:

I Tsogi märkte vi först inte mycket av kineserna, efter ett tag började vi på klostret få restriktioner av olika slag, vilka ceremonier vi fick utföra, till och med **hur** de skulle utföras. Sedan blev det bara värre och värre, 1958 kom kineserna och brände alla våra texter och förstörde hela klostret. Flera munkar blev tvingade att bli slaktare åt kineserna. När detta hände var det egentligen meningen att jag skulle rest till Drepung för att fortsätta mina studier. Min lama, sade mig att i tider som dessa var det meningslöst att studera på Drepung. Därför lämnade jag Tibet.

Den indiska regeringen fördömde Kinas agerande i Tibet och gav asyl till de tibetanska flyktingarna av humanitära skäl. Samtidigt erkände den indiska regeringen Kinas överhöghet över Tibet. Premiärminister Nehru gav Dalai Lama full frihet att utföra sina religiösa åtaganden, men vare sig han eller övriga tibetaner hade rätt att ägna sig åt politisk aktivitet på indisk mark. De första åren rådde en tveksamhet om eller hur länge man skulle stanna i Indien. Indiska staten upplät mark åt de tibetanska flyktingarna, och majoriteten av tibetanska bosättningarna i Indien grundades av CTA mellan 1960–1965. Aggressionerna mellan Kina och Indien 1962 avslutade flyktingströmmen från Tibet till Indien, vilket indikerade att exilen troligen skulle bli långvarig.

Att skapa eller bevara?

Mitt egentliga intresseområde är tulkus: tibetanska inkarnationer eller reinkarnationer. Tulkus är tibetanernas absoluta religiösa specialister, födda till sin uppgift. Den i särklass mest kända tulkun är Dalai Lama. I exil har tulkun personifierad av Dalai Lama fått stå som symbol för den tibetanska identiteten och nationaliteten. Dalai Lama är dock inte den ende tulkun, bara den främste i en lång rad. Under hans ledarskap tog etablerandet av den tibetanska exilregeringen fart. Förfarandet och arbetsordningen grundades på behoven hos de tibetanska flyktingarna. Redan från början prioriterade Dalai Lama och CTA att man skulle bevara de kulturella och religiösa traditionerna från Tibet, eftersom ett oräkneligt antal av kloster, religiösa och kulturella institutioner raserades och förstördes i Tibet. Detta starka religiösa

och kulturella förtryck i Tibet medförde att CTA i Indien antog en strategi där man försökte bevara en religiös och kulturell identitet. Att försöka bevara den nationella identiteten var för många inom CTA den absolut viktigaste strategin. Exakt vad som innefattades i den nationella identiteten verkar det inte råda någon enighet om. Dessutom kan man se att det har skett förändringar av innehållet under årens lopp.

Centrum för exiltibetanernas religiösa och nationella värld är Dharamsala. Här finns Dalai Lamas residens Thekchen Choeling, som är den indiska motsvarigheten till Potalapalatset i Tibet, vilket gör staden till en pilgrimsort. Dharamsala var och är en mindre stad i delstaten Himachal Pradesh. Dharamsala har under årens lopp blivit en betydande turistort, eftersom Dalai Lamas närvaro lockar folk både från Indien övriga världen.

Den första tibetanska institution som grundlades 1960 i Indien var *the Tibetan Music, Dance and Drama Society* i Dharamsala, ganska snart grundlades också *Tibetan Medical Centre* och *Library of Tibetan Works and Archives*, LTWA, också dessa i Dharamsala. Ett synnerligen prioriterat område under de första åren var utbildning för de tibetanska barnen. Bristen på ”modern” utbildning sågs nämligen av somliga som en av anledningarna till att Tibet förlorade sin självständighet. Många barn hade blivit föräldralösa vid flykten, och därför öppnades ett barnhem under ledning av Dalai Lamas syster. Barnhemmet växte snabbt till en barnby, *Tibetan Children's Village* i Dharamsala och där behövdes ganska snart också en skola för de äldre barnen. Idag driver TCV skolor på många orter runt om i Indien. Ytterligare ett skolsystem grundlades för tibetanska flyktingar med hjälp av indiska myndigheter, *the Central Tibetan School's Administration*, som 1992 hade sextioåtta skolor i Indien. Totalt fanns det under mitten av 90-talet 85 skolor som utbildade ungefär 27 000 tibetanska barn.

Demokratiseringsprocessen

CTAs ständiga strävan att framhålla traditionella tibetanska institutioner och värden och återuppbygga dessa i exilsamhället har dock inte hindrat dem från att skapa nya ”moderna” institutioner, som t ex det ovan nämnda skolsystemet. Likaså började man tidigt att lägga grunderna till att bli en ”modern” demokratisk stat. Redan 1960 grundade man och höll val till en lagstiftande folkligt vald församling, *Chittu* eller *the Assambly Tibetan People's Deputies*. Nästa steg i denna demokratiprocesen var att anta en ny konstitutionen den 10 mars 1963. Eftersom 1963 års konstitution var tänkt för ett fritt Tibet, innebar det svårigheter att genomföra den i exil. Vilket i sin tur medförde att försöken att skapa ett demokratiskt samhälle blev något halvhjärtade. Demokratiseringsprocessen fortskred i ett mycket lugnt tempo. Inte förrän

våren 1990 upplöste Dalai Lama *Chittu* och *Kashag*, samt tillkännagav att i fortsättningen var det *Chittu* som skulle välja ministrar; de skulle inte längre utnämnas av Dalai Lama. Vidare tillkännagavs att Dalai Lama tillsatt en kommitté för att revidera och förbättra 1963 års konstitution samt förbereda en rekommendation för CTA gällande förhållandena i exil. Det nya systemet trädde i kraft 1991. De två ivrigaste förespråkarna för demokrati var båda tulkus: Dalai Lama och Samdhong Rinpoche, ordförande för *Chittu*..

Demokratiseringsprocessen bland exiltibetanerna har skett ovanifrån. Demokrati har snarast pålagts exiltibetanerna av Dalai Lama och CTA. Legitimiteten av de olika demokratiska reformerna är beroende av Dalai Lamas ställning som national tulku, och genomförandet av dessa reformer ses snarast som en plikt än som politisk nödvändighet. En undersökning som gjordes 1994 i Dharamsala tyder på att exiltibetanerna var betydligt mer intresserade av ett fritt Tibet, än vad de var av en demokratisk utveckling. Eftersom Dalai Lama och CTA framhöll att demokrati var en nödvändig förutsättning för ett fritt Tibet, accepterade man demokrati som ett betydelsefullt begrepp.

Ett liberalare Kina

Att framställa sig själv och den tibetanska kulturen och religionen, som i de inledande uttalandena, är ett förhållandevis nytt påfund som man inte finner i uttalande eller publikationer från 1960- och 1970-talen. Under de första årtiondena av exilen inriktade den tibetanska administrationen sig huvudsakligen på en dialog med Kina. Mao Zedong avled 1976 och det gjorde också flera andra av Kinas högsta ledare, vilket medförde att partiet övergav den forna ultravänsterinriktade politiken och en liberalare tid inleddes. Deng Xiaoping kom till makttoppen 1978 och var en av de starka krafterna bakom reformprocesserna. En indikation på att den kinesiska regimen ändrat attityd i frågan om Tibet var att under våren 1977 gjordes flera officiella uttalanden där man öppet välkomnade Dalai Lama och övriga exiltibetaner tillbaka till det forna Tibet, d.v.s. till Kina,. För exiltibetanernas del innebar detta att en dialog mellan den kinesiska regimen och CTA nu var möjlig. Enligt tibetanska källor blev Gyalo Thondup, Dalai Lamas äldre bror, kontaktad av en av Deng Xiaopings agenter. Innebörden var klar. Deng önskade en direkt kontakt med Dalai Lama och exilregeringen och ett flertal tibetanska delegationer besökte Tibet.

Kina öppnades också för ett begränsat antal utländska besökare och exiltibetaner som ville fick nu besöka sina släktingar i Tibet. Till och med fick vissa tibetaner tillstånd att besöka sina släktingar i exil i Indien och Nepal. Den kinesiska regimen etablerade *Reception Committees for Tibetan Returnees* i Lhasa och ett flertal andra

städer. Man lovade att de som återvände skulle få tillbaka sin forna egendom, samt att man skulle få hjälp att återställa sitt hus och att anpassa sig till ett nytt liv om man stannade i Tibet. I Tibet lättades de kulturella och religiösa restriktionerna, bl.a. hölls ett flertal religiösa ceremonier som inte hållits på många år, och tibetanska blev återigen ett ämne i skolan. Förhandlingarna mellan Dharamsala och Beijing pågick under ett flertal år utan att ge några direkta resultat.

Ungefär samtidigt som Kina började tillåta besökare i Tibet, började Dalai Lama resa världen runt och tala för den tibetanska kulturen och religionen. Kina protesterade vid varje besök Dalai Lama gjorde, trots att det vid denna tidpunkt inte var något land som mottog honom som officiell representant för den tibetanska exilregeringen eller ens som representant för det tibetanska folket. Nu verkade det som om tiden för förhandlingar mellan Beijing och exilregering var över, den tibetanska exilregeringen vände sig istället utåt till resten av världen för att söka stöd för sin sak.

Dalai Lamas fredsplan

Den 21 september 1987 presenterade Dalai Lama det förslag som brukar benämnas *The Five-Point Peace Plan* för den amerikanska kongressen. Det är tydligt att den tibetanska exilregeringen här vänder sig till en västerländsk publik istället för som tidigare mot Kina. Redan nästa år vidareutvecklade Dalai Lama exilregeringens ståndpunkter i den s.k. Strassbourgdeklarationen inför Europaparlamentet. I sitt årliga 10 mars tal 1989 uttryckte Dalai Lama att det tibetanska folkets kamp är en kamp för demokrati, mänskliga rättigheter och fred. Samma år fick Dalai Lama Nobels Fredspris för att konsekvent motsatt sig bruket av våld i kampen för Tibets frihet. Anledningen till att exilregeringen väljer att internationalisera Tibetfrågan är förmodligen att man hoppas att världens intresse i denna fråga skall tvinga Kina tillbaka till förhandlingsbordet. Tonvikten har och hade lagts på Dalai Lamas person, eftersom Dalai Lama är Tibets högste politiske men framför allt **andlige** ledare. Den första officiella internationella stödet för Tibetfrågan kom 1987, då den amerikanska kongressen antog en resolution där man bl.a. erkände att mänskliga rättigheter hade blivit kränkta i Tibet och att det kommunistiska Kina hade invaderat och ockuperat Tibet 1950.

Anpassning till det moderna

Sedan dialogen med världen påbörjades, har CTA skapat eller försökt skapa den ”moderna” drömmen i Indien, där man försökt tillgodose alla gällande trender i världen. När exilregeringen uttalar sig om innebörden i att vara tibetan, framställer

man sig i termer som demokratisk, fredlig, jämlik, välutbildad, ekologisk mm, och allt detta sägs redan finnas i den tibetanska religionen och kulturen. Ett sådant förhållningssätt leder till en rad olika problem, inte minst gällande den egna traditionen. Detta är ett igenkännligt mönster, som vi kanske mest är vana vid inom andra religionsbildningar. Den exiltibetanska administrationen uppvisar strukturella likheter i sina resonemang med andra fundamentalistiska rörelser. Man renodlar vissa grundmotiv i det egna arvet i enlighet med rådande trender i aktuella samhällsfrågor, både ur ett nationellt och ett internationellt perspektiv. Det ”moderna” ges legitimitet utifrån det traditionella, man omtolkar eller omformulerar de religiösa och kulturella fundamenten och projicerar det på det ”moderna”.

Det är viktigt att påpeka att dessa yttranden, trots att de idag är globalt använda och ofta erkända, måste ses som gällande för det exiltibetanska samhället och inte majoriteten av tibetaner i Tibet. Det är inte heller min intention att diskutera sanninghalten eller att säga vad som bör ingå eller inte ingå i den tibetanska exilidentiteten. Istället vill jag visa på den förändring som skett när man anpassat sig till de rådande trenderna i en globaliserad värld, där västvärlden dikterar spelreglerna.

Exiltibetanerna har sedan 1980-talet återskapat en modern Shangri-Labild av sig själva. Bakgrunden till denna självbild kan man hitta inom dels den tidiga modernismens tre stora områden, kolonialism, orientalism och nationalism, dels från ett senare skede i modernismens historia då liberala proteströrelser var populära. Dessa rörelser har sitt ursprung huvudsakligen i en industrialiserad västvärld, men idag är begrepp som mänskliga rättigheter, feminism, miljövard etc en global företeelse.

Denna nya självbild har inte kommit fram underifrån på grund av stora förändringar inom den tibetanska exilbefolkningen. I stället är den skapad av en politisk och intellektuell tibetansk elit, som huvudsakligen återfinns i Dharamsala, exiltibetanernas huvudstad, där CTA har sitt huvudsäte och där flertalet av de moderna institutionerna finns.

Den påtvingade exilen angav startskottet för den ”nya moderna” tibetanska identiteten. Dock dröjde det ett antal år innan tibetanerna blev delaktiga i eller insåg fördelarna med ett globalt agerande och det flöde av kulturella resurser och institutioner som moderniteten kunde erbjuda. Shangri-Labilden av Tibet är historiskt sett en skapelse av oss. Dock gör den nya tibetanska exilidentiteten anspråk på att representera eller i alla fall reflektera vår (västerlandets) syn på den objektiverade tibetanske ”andre” och bolla tillbaka den bilden till oss. Exilidentiteten är så trevlig och attraherande att den ofta mottas utan att ifrågasättas på grund av vår egen önskan om hur den tibetanska verkligheten skall gestalta sig.

Tulkuinstitutionen

Den nya tibetanska identiteten är synnerligen komplex. Detta beror på alla de olika ismer som ligger till grund för hur man skapat den nya identiteten. För att komplicera det hela ytterligare, riktar CTA sig åt två olika mottagare i syfte att vinna anhängare för ett fritt och självständigt Tibet. Å ena sidan vill man skapa en känsla av en enhetlig "nationell" identitet för exiltibetaner, å den andra vill man skapa en tibetansk identitet som riktar sig utåt mot en icke-tibetansk publik.

I exilen har tulkuinstitutionen blivit identifierad med den tibetanska nationalismen och fungerar huvudsakligen som en integrerande kulturell och religiös kraft i det egna samhället. Under 1980-talet politiseras tulkuinstitutionen (åter)igen på högsta nivå. Tydligast är detta i fallet Panchen Lama. Historiskt sett är Panchen Lama abbot över Tashilunpoklostret i Shigatse. Titeln och sin position som Tibets näst högst rankade tulku utdelades av Dalai Lama V under mitten av 1600-talet. Panchen Lamainstitutionen har sedan den instiftades varit betydligt närmare den kinesiska makten än vad Dalai Lamainstitutionen har varit, vilket medförde att 1959 när Dalai Lama flydde till Indien, stannade Panchen Lama kvar i Tibet, där han avled 1988.

Panchen Lamas politiska inställning har diskuterats både i Tibet och bland exiltibetanerna. Omdömena om honom varierar från förrädare till frihetskämpe. Vilken synvinkel man än må lägga på honom, var han en av de absolut högst uppsatta tulkus. Återtillsättningsprocessen av högt rankade tulkus är ett förfarande som sker på högsta nivå i det tibetanska samhället. Denna process komplicerades av det faktum att Dalai Lama och statsoraklet Nechung som är bland de viktigaste komponenterna i sökandet efter den nye tulkun, finns i Indien. Intressant är att den kinesiska regimen också gav sig ut på jakt efter den nye Panchen Lama. Tillsättningsprocessen av Panchen Lama blev kaotisk med en exiltibetansk Panchen Lamakandidat och en kinesisk kandidat. Båda parter hävdade att de hade rätten och legitimiteten att besluta om vem som är den riktiga Panchen Lama. Denna tillsättningsprocess fick sådant internationellt medialt genomslag att man t.o.m. i svensk dagspress kunde finna artiklar om ämnet, av vilka de flesta menade att det var exiltibetanerna som stod för den rätta religionen.

Att tulkuinstitutionen används som en form av belöning för en munks rättfärdiga och framgångsrika religiösa liv, har också gjorts tidigare i historien. En politisering i exil kan dock märkas under senare år. Ett exempel är en munk som blev skjuten under demonstrationer i Leh, i delstaten Ladakh, på 1980-talet och blev betraktad som martyr, reinkarnerades och erkändes som tulku. Denne munk hade utmärkt sig genom kampen för ett fritt Tibet, inte genom religiösa meriter.

Det moderna arvet

För exiltibetanernas del måste man se skapandet av den nya identiteten i den buddhistiska modernismen innehåller ett flertal punkter som är väsentliga: en återtolkning av buddhismen som en i grunden rationell religion, buddhismen som idé är lämpad för olika sociala reformer, samt det nära sambandet mellan buddhistiska rörelser och de sydasiatiska antikoloniala och nationella rörelserna.

Den buddhism som CTA under de senaste decennierna har förmedlat till världen ligger i linje med tankegångarna inom buddhistisk modernism. Man legitimerar buddhismen genom att se på likheterna med vetenskap; dharmas liknas vid molekyler etc. Denna tolkning av buddhism hade aldrig fungerat i Tibet där trenderna var och är antimoderna. Genom exilen har man genom både de sydasiatiska modernistiska rörelserna och även genom andra internationella buddhistiska kontakter, lärt sig denna koppling mellan vetenskap och buddhism. *World Fellowship of Buddhists* och *World Buddhist Sangha Council* startades 1950 respektive 1966, just i de tider då Kina annekterade Tibet och exilen inleddes. Tibetanerna började delta i deras aktiviteter. Dessa internationella organisationer hade och har som sin uppgift att försöka lösa problemen i dagens värld. Framförallt *The World Sangha Council* hade freden i åtanke och genom att sprida Buddhas budskap om medkänsla och vishet kunde man verka mot våld och materialistiskt tänkande. Under 1980-talet kom Dalai Lamas *Five Point Peace Plan* som mycket passande lyfte fram tanken på fred. Under hela 1990-talet lyfte exilregeringen fram tanken på världsfreden och kopplade samman den med den förhärskande ideella tibetanska nationalkaraktären och med ickevåldstanken. De demokratiska framstötarna med två tulkus i täten kom med allt tätare intervaller i det exiltibetanska samhället. Det är inte svårt att se hur man följer det exempel som de internationella buddhistiska rörelserna satte ett par årtionden tidigare. Vidare ligger den tibetanska buddhistiska missionen i linje med det program de internationella buddhistiska rörelserna presenterade. Varje tibetanskt buddhistiskt center i väst skulle också behöva sin egen tulku som lärare och vägledare.

Eftersom den buddhistiska modernismen anser sig lämpad för olika sociala reformer, har olika utsatta grupper låtit buddhismen verka som grund för frigörelse. CTAs betoning av den tibetanska kvinnans status kan man delvis också se som ett utslag av buddhistisk modernism. Här finns dock även påverkan från ett flertal olika håll som t.ex. kvinnoorganisationer i Indien, men också globalt genom påverkan av västerländska buddhistiska kvinnor som i sin tur lärde sina lamor om feminismens betydelse. Detta har medfört en ökad kunskap om kvinnliga buddhistiska utövare, men exemplen hämtas oftast från historien. Om vanliga tibetanska kvinnors

förhållanden saknas idag kunskap. Dock har kvinnorörelsen fått ett visst genomslag, *Tibetan Women Association* grundades 1985 på initiativ av Dalai Lama (!) och är en kvinnoorganisation som värnar om den tibetanska kvinnan och hennes situation. En händelse, som faktiskt ökade exiltibetanska kvinnors möjlighet på arbetsmarknaden, var när ett tusen tibetaner kunde ansöka om att få flytta till USA på 1990-talet. När detta projekt var genomfört, kunde man se betydligt fler kvinnor på olika poster inom CTA.

En global överförare

Ytterligare en aspekt som är betydelsefull för den tibetanska identiteten kan relateras till vad som inom social- och humanvetenskap går under beteckningar som ”*post-colonial predicament*” eller ”*reverse Orientalism*”. Här behandlas hur ”den andre”, objektet, också har varit aktiv och påverkat vår bild av ”den andre” och dessutom överfört den bilden tillbaka till ”alla andra”. Exiltibetanerna är av förklarliga skäl påverkade av den antikoloniala retoriken, framför allt av Mahatma Gandhi. Precis som hos Gandhi betonas andligheten och religiositeten som en inneboende egenskap hos den tibetanska befolkningen och denna identitetsbild sätts i ett motsatsförhållande till det materiella väst och inte minst det kommunistiska Kina. Den tibetanska religiositeten innebär en förkärlek för materiell enkelhet, en önskan om att leva i samklang med naturen i ett fredligt och jämlikt samhälle. Kina är den naturliga negativa ”andre” för tibetanerna, eftersom Kina genom sin annektering av Tibet förstörde den tibetanska religiositeten. Västvärlden blir också en potentiell negativ ”andre” för exiltibetanerna genom den samhällskritik som finns inom de rörelser som förespråkar mänskliga rättigheter, feminism, miljövard och liknande. Samtidigt kunde exilregeringen, om de inte beslutat sig för att bli demokratiska, jämställda och öppna, ha dragit på sig en omfattande kritik från väst.

För CTA blev det så viktigt att framhålla den nya identiteten att historiska fakta inte kunde eller fick diskuteras. Många tibetanska böcker censurerades eller nekades publicering p.g.a. av att ämnet var fel. Den tibetanska motståndsrörelsen i Kham blev genant och onämnbar för detta fredsälskande folk, för att inte tala om det faktum att många kloster hade sin egen poliskår eller t.o.m. en egen arme. Buddhister och bönpos blev plötsligt betraktade på ett jämbördigt plan. De var alla en av de fem religiösa traditionerna och inte som tidigare de fyra buddhistiska traditionerna och bönreligionen i opposition mot varandra. Alla interna konflikter upphörde i alla fall till det yttre.

Avslutningsvis

Många av de ingredienser som ingår i den moderna exiltibetanska identiteten var initialt inte menade för de tibetanska flyktingarna och jag tror att för de allra flesta exiltibetaner betyder de väldigt lite. Demokrati, feminism, miljövård etc. är begrepp viktiga endast för en liten intellektuell och förhållandevis ung elit som dock har företräde och möjlighet att uttala sig på den globala arenan. Den ”moderna” drömmen anpassad till exiltibetanska förhållanden utan innehåll bidrar endast till att skapa ett nytt modernt och liberalt Shangri-La, utan substans. Att de oönskade skelett man stängt in i garderoben för eller senare kommer ut och börjar spöka är en läxa som många nationsbyggare borde ha lärt sig.

Om den nya tibetanska identiteten faktiskt bidrar till att forma exiltibetanska värderingar och beteende så kan kanske medföra en bättre värld för alla. Men om denna identitet endast är skapad som en metod för CTA att vinna världens uppmärksamhet genom att förvränga historiska fakta – då blir det inte lätt att vara tulku.